

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:
ІСТОРІЯ

ВИПУСК 19

Ужгород
Видавництво УжНУ «Говерла»
2007

ББК 72.96:63.3 (0)+63.3(4 УКР)
УДК 001:94(100)+94(477)
У 33

**Рекомендовано до друку Вченою радою Ужгородського національного
університету 27 грудня 2007 р., протокол № 12**

"Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія" зареєстрований Вищою атестаційною комісією України як фахове видання зі спеціальності "Історичні науки" (див.: Перелік №2 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук: Постанова Президії ВАК України №01-05/9 від 8 вересня 1999 р. // Освіта України. – 1999 – 29 вересня).

**Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації серія КВ №7972 від 9 жовтня 2003 року**

Редколегія "Наукового вісника Ужгородського університету. Серія: Історія":

Вегеш Микола Миколайович - доктор історичних наук, професор (голова редколегії);

Віднянський Степан Васильович - доктор історичних наук, професор;

Данилюк Дмитро Дмитрович - доктор історичних наук, професор
(заступник голови редколегії);

Задорожний Володимир Євгенович - доктор історичних наук, професор;

Ліхтей Ігор Михайлович - кандидат історичних наук, доцент;

Мандрик Іван Олександрович - доктор історичних наук, професор;

Олашин Микола Васильович - кандидат історичних наук, доцент
(відповідальний секретар);

Тиводар Михайло Петрович - доктор історичних наук, професор;

Фенич Володимир Іванович - кандидат історичних наук, доцент.

Рецензенти:

Вовканич І.І., доктор історичних наук, професор, декан факультету міжнародних відносин Закарпатського державного університету;

Білак П.І., кандидат історичних наук, завідувач кафедри суспільних дисциплін Закарпатської філії Київського славістичного університету.

Відповідальний за випуск:

Федака Сергій Дмитрович - доктор історичних наук, професор кафедри історії України

© Вісник Ужгородського університету. Серія: Історія, 2007

© Видавництво УжНУ «Говерла», 2007

ЗМІСТ

Історія України	3
Клапчук В.М. Тартаки гуцульщини кінця XVIII – XIX століть.....	3
Кашка М. Ю. Політичні та соціальні реалії русинської спільноти Закарпаття напередодні революції 1848 – 1849 років.....	8
Мазурок О. С. Національний склад міського населення Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття в другій половині XIX – на початку XX ст.	14
Москалюк М. М. Розвиток винокурної промисловості на Україні у другій половині XIX – на початку XX ст.	29
Трифан О. М. Історія започаткування волейболу на Закарпатті: перший етап (1907-1944 рр.)	33
Ілько В. І. Репресований за релігійні переконання: Штрихи до біографії священника Федора Желтвая	38
Кічера В. В. Культурно-освітня діяльність монахів-василіан на Закарпатті в угорський та австро-угорський період.....	44
Іващук В. М. Громадська та публіцистична діяльність надніпрянського політемігранта А. Жука в 1930-х рр.....	49
Мазило І.В. Проект створення закарпатської залізної дороги у 1944- 1945 рр.	53
Жулканич Н.М. Соціальні аспекти функціонування і розвитку сільських територій областей Українських Карпат (1980-1990 рр.).....	56
Безега Т. М. Становлення та розвиток українського „олігархічного капіталізму” (2000-2006 рр.)	63
Артьомов І.В. Стан реалізації плану дій «Україна – ЄС» на 2005-2007 рр.: проблеми, перспективи.....	66
Всесвітня історія	72

Андрусак Я. Я. Загострення внутрішніх проблем у Чеському королівстві після смерті Їржі з Подебрад	72
Товтин Я. І. Жилінський синод: конституювання віросповідних засад та організаційної структури євангелістської церкви.....	78
Баранді Г. Православна церква Трансільванії після Мохача: боротьба за існування	81
Шпонтан О. В. Закарпатська діаспора в Америці (1870-1960 рр.).....	86
Лавер О. Г. Втрати населення країн Середнього Сходу в локальних війнах і конфліктах 1945 – 2006 рр.	92
Скоблик В. Президент Дж. Кеннеді і революція громадських прав.....	98
Стрельчук Н. В. Участь політичних партій Республіки Македонії у виборчому процесі (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.).....	105
Етнологія	113
Король В. В. Жіночі демонічні образи у традиційному світогляді українців Закарпаття (кінець ХІХ – середина ХХ ст.)	113
Коцан В.В. Народний одяг українців пониззя р. Терєблї кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.	118
Історіографія та джерелознавство	128
Великочий В. С. Українська історіографія церковно-релігійного життя Галичини в роки Першої світової війни	128
Коляструк О. А. До характеристики джерел з історії повсякденного життя української інтелігенції в 20-ті рр. ХХ ст.....	134
Світлик Н. М. Історія Закарпаття в німецькомавній історіографії	140
Алмашій В. В. Словацька історіографія про становище української і русинської меншини в СР	145
Васильчук Г. М. Другий «неп»: сучасна історіографія теорії та історії політики українізації в УСРР	150

Публікація джерел.....	155
Делеган М.В., Выскварко С.А. Автографи профессора Санкт-Петербургского университета А. Л. Петрова в фондах Государственного архива Закарпатской области.....	155
Рецензії.....	160
Куля Ф. А Історія медицини Закарпаття з часів сивої давнини	160
Скиба І. І. Цінний внесок в українську біографістику	161
Історичне есе.....	164
Фединишинець В. С. Геній Олександра Духновича.....	164
Відомості про авторів	165

ЗАГОСТРЕННЯ ВНУТРІШНІХ ПРОТИРІЧ У ЧЕСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ ПІСЛЯ СМЕРТІ ЇРЖІ З ПОДЕБРАД

Андрусак Я. Я. (Ужгород)

Чеське королівство періоду Ягеллонів (1471-1526 рр.) традиційно відносять до історії середньовіччя. Ще за видатного історика Ф. Палацького було встановлено, що 1526 рік є границею між середньовіччям і новим часом в чеській історії. Саме у 1526 р. помирає останній представник династії Ягеллонів на чеському престолі Людовік Ягеллон, і владу в Чехії здобуває династія Габсбургів. Цю думку відстоюють більшість чеських істориків [27, 6-8; 19, 13].

Не дивлячись на те, що Чехія пережила гуситську революцію, середньовічні стовпи не були порушені. Правління династії Ягеллонів стало тим періодом, під час якого відбулося відхилення від гуситського революційного руху, і з'явилася тенденція до повернення передгуситського періоду [19, 13-14].

У 1471 р. Чеське королівство включало в себе територію Чехії та частину Моравії. Щодо Сілезії, обох Лужиць, а також частини Моравії, то вони входили до складу Угорського королівства, на чолі якого стояв король Матяш Корвін. Відомості про територію, демографічні процеси дає нам так звана Клавдіанова карта [17, 5-7; 9, 106-112; 34, 40-49; 16, 10].

Відзначимо, що під час правління Ягеллонів, Чеське королівство не мало чітко визначених кордонів. В документах кінця XV ст. швидше зустрічається термін не „кордон”, а „межа”. Така невизначеність призводила до суперечок як на Заході, так і на Сході Чехії [24, 350-351; 19, 32].

Чіткі, визначені кордони Чеського королівства виникають вже після періоду Ягеллонів у нові часи.

На XV ст. населення Чехії становило 800 тис. - 1 млн. чол. [19, 18; 29, 30]. Густота населення станом на 1471 р. складала приблизно 20 чол. на 1 км². Питання густоти населення обговорювалось і на з'їзді у Кутній Горі, коли обирали чеського короля. Угорська сторона висунула ідею об'єднання Чехії з Угорщиною для вирівнення густоти населення на цих територіях [23, 165].

Чехія не перебувала на перших місцях серед країн Європи по чисельності населення, визначеності території та стабільності політично-економічної ситуації станом на 1471 р. [19, 30-35].

За останні десятиліття вивчення періоду правління династії Ягеллонів у Чеському королівстві на рубежі XV-XVI ст. стало об'єктом дослідження зарубіжних істориків. Окремі аспекти правління династії Ягеллонів у Чехії висвітлюються і в деяких узагальнюючих працях вітчизняних істори-

ків, серед яких, передусім, - „Історія західних і південних слов'ян”, та „Краткая история Чехии”. У першій книзі лекції з історії Чехії підготували І.Люшин [3, 80-97] та В.Яровий [3, 131-148], у другій книзі розділ про правління династії Ягеллонів у Чехії написав І.Поп [8, 90-96].

Матеріал про династію Ягеллонів також містять праці „Всемирная история” [1], „История Чехословакии” [6, 214-229], „История Венгрии” [2, 54-57] та „История Польши” [4, 162-164].

Історики Л.Зашкільняк та М.Крикун видали перший науковий синтез історії Польщі [5], в якій міститься і матеріал про династію Ягеллонів.

Однак, у згаданих роботах зроблено лише побічний огляд подій, пов'язаних із правлінням династії Ягеллонів періоду 1471-1526 рр.

Серед зарубіжних вчених найбільший вклад у вивчення правління династії Ягеллонів у Чеському королівстві внесли чеські, польські та німецькі історики. А саме історики Ф.Палацький, який у своїй праці „Історія чеського народу” [27] присвятив том п'ятий, а також видатний історик другої половини XX ст. Й.Мацек, який у 4-томній роботі „Ягеллонський вік у чеських землях” [19], працях „Три дружини короля Владислава” [21], „Про листи та канцелярію Владислава Ягеллонського (1471-1490)” [20, 45-122] та „Histoire de la Boheme, des origines à 1918” [18, 131-146] продовжив справу Ф.Палацького у висвітленні даного питання. Багатий матеріал містить праця „Старі літописи чеські від 1378 до 1527 рр.” [28; 10].

Важливими дослідженнями щодо висвітлення питання про загострення внутрішніх протиріч у Чехії після смерті Їржі з Подебрад у 1471 р. є праці таких чеських медієвістів, як: З.Неедлі [23, 38-54, 160-173], М.Капавікова, Л.Ванек [15, 4-28], П.Веселскі [35, 186-195; 35], А.Резек [32, 181-186], В.Томек [33, 229-243].

Цікаве повідомлення про кандидатів на чеський престол станом на 1471 р. міститься у праці польського хроніста Яна Длугоша [31]. Багатий матеріал про короля Матяша подає німецький історик З.Негрінг [22].

Допоміжними матеріалами по висвітленню даного питання стали більш узагальнюючі праці істориків М.Богатова [9, 106-112], Й.Петрань [29, 30], Т.Роучка [34, 40-49], М.Кавалір [16, 10], І.Ліхтея [7, 87-97].

Як свідчить історіографічний огляд чеські медієвісти приділяють цій проблемі значну увагу. Щодо української історіографії, то в ній відсутнє ґрунтовне дослідження про Чеське королівство за

правління династії Ягеллонів. Тому мета нашої публікації полягає у спробі висвітлити внутрішньополітичні протиріччя та складність передвиборчого процесу у Чеському королівстві станом на 1471 р. Ставимо перед собою такі завдання: 1) проаналізувати внутрішню та зовнішньополітичну ситуацію у Чехії, що склалася після смерті Їржі з Подебрад у 1471 році; 2) розглянути основних кандидатів на чеський престол; 3) простежити політичні протистояння між угорськими та чеськими панамі; 4) висвітлити складність передвиборчого процесу у Кутній Горі. Джерельною основою для написання нашої наукової студії послужили документи, опубліковані у збірнику „Archiv Český”.

Як відомо, у п'ятницю 22 березня 1471 р. о десятій годині на 51 році життя помер чеський король Їржі з Подебрад (1430-1471) [28, 175; 10, 184]. Їржі був похований у понеділок 25 березня у храмі Св.Віта. Постало питання про спадкоємця престолу і долю Чеського королівства. У Їржі залишилась дружина – королева Йоганна та сини Вікторин, Їндріх, Гінек та Бочек. Найстарший син Вікторин був у угорському полоні [15, 3].

Тимчасово справами королівства зайнявся князь Їндріх. Його обов'язком стало утримання порядку в королівстві до виборів нового короля. Державний апарат працював непорушно. Небезпеку для Чеського королівства становив угорський король Матяш Корвін (1443-1490) [26, 499], який став найголовнішим кандидатом на чеський престол. Очікувалося, що Матяш використає ситуацію та вдереться до Чехії. Саме тому князь Їндріх скликав усіх панів та стани в Празі для негайної наради. Було ухвалено рішення про допомогу і взаємодію між панамі у разі боротьби проти Матяша та любого ворога чеської корони [23, 38].

Військо померлого короля мало в повному обсязі утримуватись чеською казною, а їх обов'язком мала бути охорона Чеського королівства. Крім цього, був намічений з'їзд на день Св.Їржі, у якому мали взяти участь всі стани, а також сторона угорська, яка мала права на корону, і, таким чином, вільно всіма сторонами мали обрати нового короля.

Зазначимо, що де-факто Матяш Корвін був королем Чехії і мав великий вплив та прихильників на чеських землях. Його підтримували пани Ян з Ружомберка, Зденек з Штернберка, Їндріх з Градце, пани з Шванберка, Доброгость з Роншперка, Заяцові з Газмбурка, пани з Босковіц, Бібрштейна, міста Пльзень, Будейовіце і ціла вища ієрархія чеська: єпископ Оломоуцькій Тас з Босковіц, адміністратор архієпископства празького Гануш з Коловрат, Ян з Рабштейна, Ян з Шванберка [27, 18-20].

Очікувалося, що сторона Матяша візьме участь у вільних виборах короля. Чехи бажали мати легітимно обраного короля.

Матяш, маючи титул короля угорського і чеського, маючи сильну підтримку, армію, не використав свого положення, відмовився від швидких рішучих дій і став кандидатом в очікуванні трону. Можна стверджувати, що такі дії Матяша говорять

про впевненість у своїй кандидатурі. Зазначимо, що король Матяш дізнався про смерть Їржі з Подебрад, коли перебував в місті Рабу [23, 39].

Перебуваючи зі своїм військом в м. Рабу, Матяш вів переговори з папськими та імператорськими послами про свою кандидатуру на чеський престол. Католицькі пани вимагали від Матяша рішучих дій, а саме силою захопити владу. Натомість папський легат Вавжінець - єпископ Феррарській, мав лише просто підтвердити Матяша за короля, без всяких виборів і обрань. Це правомірно відповідало тодішнім середньовічним традиціям і політиці, так як воля Папи римського для католиків була законом. З цим не погоджувалися чеські пани, які вимагали виборів. Чеська громадськість не мала бути обмежена. Після смерті „віроломного” короля Їржі не було більше причин до ворожнечі між чехами та Папою. Цю думку розділяв папський легат Вінценц, який вже 29 березня писав у Хеб, що Папа бажає сприяти спокою та порядку в Чеському королівстві. Саме в даній ситуації найкраще проявилось наскільки війна проти Їржі була непопулярною серед католицького духовенства. Смерть короля Їржі стала приводом для завершення війни. Чеська рада ставилася прихильно до угорської сторони лише з обов'язку і послухності перед Папою римським. Це, насамперед, відноситься до Гануша з Коловрат, адміністратора Празького архієпископства. Він відстоював думку про припинення війни. Король Матяш мирно і розсудливо ставився до обох сторін. Було вирішено, що Матяш вступить зі своїм військом на територію Моравії. Уже 8 квітня 1471 р. він був у Зноймі, а 16 квітня - у Брні, звідки в подальшому керував переговорним процесом. Такі дії не подобалися чеській стороні. Папський легат був змушений 31 березня попросити чеських панів не піддаватись жодним провокаціям з боку Матяша заради збереження миру [23, 39-40].

Король Матяш відмовився від війни і прийняв рішення здобути корону за допомогою правових традицій. Він залучився радником і відомим на той час дипломатом Альбрехтом Косткою з Поступіц. Цей передовий чеський дипломат вже проявив себе при переговорах з міжнародними послами ще за правління короля Їржі. Його програма по даному питанню висвітлювалась так: щоб в державі настав мир, потрібно обрати королем Матяша; при обранні іншого кандидата Матяш не уступить і почнуться нові війни; Матяш обіцяє співпрацювати з гуситами і не утискати їх щодо віри; при обранні Матяша чехи не втратять своєї свободи віросповідання і отримають поступки щодо політичних привілеїв та господарства [14, 318].

Насамперед Альбрехт хотів вирішити спірні питання, що виникли у сторін стосовно прикордонних територій і пунктів. То були західні та південні території Чехії, а саме маєтки Яна з Ружомберку та Зденека з Штернберка. Засобом вирішення суперечок мали стати земельні з'їзди, які позитивно проявили себе у 40-х рр. XV ст. [23, 40].

З'їзд, що відбувся в Кадані 3 квітня, не мав визначного значення. На цьому з'їзді було дуже багато суперечок, і католики неохоче вели переговори. Лев з Ружомберка зумів провести переговори про припинення чвар і прийняття участі у виборчому з'їзді в Страконічах, у той час найбільш конфліктного краю. Було узгоджено це питання і із панами Левом та Яном з Шванберка, паном Страконіцкім, який, в свою чергу, 8 квітня повідомив про заклик до миру та виборів Яна з Ружомберка та Зденека з Штенберка, Гануша з Коловрат, Рацка Косовського. Обидві сторони закликали до виборів. Відзначимо сторону угорську, яка пішла на поступки, погодившись на цю пропозицію [14, 318].

Князь Альбрехт Костка з Поступіц зазначив, що землі готові до об'єднання та обговорення великого з'їзду обох сторін, але знову таки, ще не для обрання короля.

На той час об'єднаною була лише сторона угорська. Саме тому Матяш та пан Зденек із Штернберка підтримували ідею про умиротворяючий з'їзд, запропонований паном Косткою. До Костки приєднався і пан Ян з Перштейна. Обидва спочатку поїхали до пана Зденека, а потім разом відправились до короля Матяша в Зойм. Вони виступали в якості послів від імені Празького панства та стану. Так був намічений і домовлений з'їзд на четвер 18 квітня 1471 р., що мав відбутись у місті Немецькій Брод. Саме Зденек покликав на з'їзд пана Яна з Ружомберка, який 3 квітня дав згоду [37, 318-319].

Умиротворяючий з'їзд угорська сторона розглядала, як можливість отримати для Матяша більше прихильників. На позитивний результат можна було розраховувати, так як майже цілий місяць після смерті Їржі, Матяш залишався єдиним і найсерйознішим кандидатом на престол [23, 41-42].

Щодо інших кандидатів, то природним було, що на престол мав претендувати один із синів Їржі. Найкращі шанси мав князь Їндріх. Але реальним претендентом він не був. Любов, яку здобув король Їржі, а також середньовічні традиції про спадковість влади не могли не вплинути на чеських панів та настрої народу. Ці симпатії перенеслися і на родину короля Їржі [15, 3].

Припинити любі контакти з родиною померлого короля Їржі з Подебрад при обранні нового короля було неможливим. Старший син короля Їржі, Вікторин, вже тому не міг претендувати на престол, бо був в угорському полоні та прийняв католицизм і цим втратив симпатії чеських чашників [31, 551].

Їндріх повідомив, що він не хоче приймати корону, навіть якщо йому її будуть пропонувати. Для цього були причини. Їндріх не був рідним сином королеви Йоганни, яка більше дбала про свого сина Гінека, а також Їндріх не мав такої підтримки в Чехії, щоб реально стати королем. Лише деякі пани висували його кандидатуру, і вона носила більш історичний характер, ніж політичний [23, 42].

Ще меншої ваги мали кандидати, наведені хроністом Яном Длугошом. Він стверджує, що французький король Людовік XI цікавився чеським тронем і обіцяв виплатити всі борги короля та церкви. Крім того, наводить кандидатом Фрідріха III. Слід зазначити, що Фрідріх мав кращі шанси ще у 1462 р. Також у Длугоша виступає кандидатом король польський Казимир [31, 504].

Єдиним справжнім кандидатом, крім Матяша, був Альбрехт – воєвода Саксонський. Він почав добиватись чеського престолу. Альбрехт послав до свого дяді Вільяма Саксонського радників з інструкцією, в якій вказував на сусідство чеських земель з саксонськими і заявив право на чеську корону; також вказував на прихильників його кандидатури в Чехії. Про цього неочікуваного кандидата писав Їндріх з Плавна королю Матяшу 27 березня 1471 р. Альбрехт знайшов собі агітатора в особі Бенеша з Вейтміле, який залучив на бік Альбрехта обох панів Буріані старшого та молодшого з Гутштейна, Лінгарта з Гутштейна та Бенеша з Колврат [15, 4].

Агентом Альбрехта в Чехії був відомий Георг Геїмбрук. Розуміючи ситуацію, 27 березня Геїмбрук радив Альбрехтові чим швидше шукати впливових прихильників в Чехії. А саме, щоб направив своїх представників до чеського стану, князя Їндріха, королівських рад, висловив співчуття щодо смерті Їржі і при цьому запропонував допомогу і свою службу. Також Альбрехт може звернутись до Папи із закликом припинити суперечки і здобути прихильне ставлення Ватикану до Чехії. Такими діями Геїмбрук мав надію отримати прихильність Їндріха та королеви Йоганни. Курфюст Арношт схвалив 31 березня пораду Геїмбрука і 2 квітня особисто призначив з'їзд з Альбрехтом, щоб вони могли зустрітись і в усній формі обговорити ці пропозиції. Це об'єднання затяглося аж до середини квітня. Зі справи Геїмбрука впливає той факт, що сторони короля Їржі по його смерті не мали визначеного кандидата [23, 43; 27, 23-24].

Геїмбрук розумів, що Матяш не має більшості серед чеських панів. По смерті Їржі було призначено радою Святоїржський з'їзд, і на оборону країни та вільних виборів були викликані всі служители корони чеської. Були відіслані запрошення до всіх сторін. Їх отримали держателі чеських маєтків Альбрехт Ахіллес маркграф Браніборський, воєвода Альбрехт Саксонський, воєвода Отто Баварський, лентграф Геський, граф Віртемберський та інші. Більшість з них відправили на з'їзд своїх представників; лише 9 квітня до Праги прибув Ян Спет та 10 квітня Ян з Спарнецьку, Бернарт Вічтум та Веллепрадер, Матеуш Шліка, як заступники маркграфа Браніборського; також прибули на з'їзд ради воєводи Вілема. Лише воєвода Альбрехт прибув на з'їзд не лише особисто, але і з військом. Він просив поради у Вілема, але, не чекаючи відповіді, зазначив, що поспішає, і нехай йому Вілем пришле радників під керівництвом курфюста Арношта. До Праги Альбрехт вирішив їхати не як

прямий кандидат трону, а як учасник з'їзду, щоб зайвий раз не викликати суперечок [23, 44].

23 квітня 1471 р. в Празі відбувся Святоїржський з'їзд. Сторона угорська на з'їзд, звичайно, не прибула, проте стани сторони народної прибули у великій кількості [11, 316].

Про обрання короля не йшла навіть мова, хоча заради цього з'їзд і мав відбутися. Представники духовенства проголосили собі після Рокікана новим вже не архієпископом, а лише адміністратором церкви Вацлава Коранду [28, 206].

27 квітня до Праги прибув зі своїм військом князь Альбрехт. Він в'їхав до столиці дуже славно із 600-800 вершниками, серед яких було багато відомих людей. Саме військо нараховувало 1100 чол. кінноти, 4000 чол. піхоти та 400 возів. Альбрехту дали слово на з'їзді у присутності королеви Йоганни, Індриха та Гінка [27, 24-25; 15, 4].

Альбрехт дуже гарно виступив, говорив про охорону з'їзду і землі чеської, про безпеку чесних виборів і т.д. Відомо, що з'їзд досить прихильно поставився до пропозиції Альбрехта. Альбрехт Костка з Поступіц також прибув на з'їзд до Праги, щоб обговорити питання про умиротворяючий з'їзд. Саме тут і виникли деякі непорозуміння. Коли почалися переговори, виник спір щодо міста проведення з'їзду. Спершу було вибрано Немецькій Брод, але сторона угорська визнала його не дуже нейтральним. Тому домовились, що сторона празька з'їдеться у Немецьком Броді, а угорська в Іглаві, а переговори спільно будуть вестись у Полні [30, 246].

Був поставлений акцент на те, що на цьому умиротворяючому з'їзді не будуть відбуватися вибори короля, а спочатку мають відбутися переговори про примирення сторін і скликання великого з'їзду, де оберуть короля. Воєвода Альбрехт мав рахуватися із рішенням з'їзду. Він визнав, що присутній на з'їзді для безпеки вільних виборів короля [35, 107; 36, 20].

Король Матяш вимагав, щоб князі Індрих, Гінек також були присутні на з'їзді у Немецьком Броді. Домовленість про це затримала з'їзд на два тижні. Матяш такими діями бажав отримати прихильність та прихильників королівської сім'ї [12, 320].

Матяш проводив переговори з князем Індрихом і пропонував йому, що приведе князя Вікторіна, щоб брати могли зустрітись і порадитись. Після того, як Індрих попросив видати розпорядження Матяша про охорону його особи, а також надати вольності деяким панам, переговори затагнулись, а згодом припинились [30, 36].

Повідомлення про те, що король Матяш також вів переговори про з'їзд з воєводою Альбрехтом виглядає не зовсім правдивим, якщо виходити з фактів листування Альбрехта з Матяшем.

Незабаром після з'їзду прибули до Праги послы польського короля Казимира. Слід зазначити, що коли звістка про смерть короля Їржі досягла Кракова, сам Казимир перебував у Литві. Королевич Владислав повідомив батька і Казимир, розуміючи ситуацію, відразу повернувся до Кракова, скликав

свою раду і з їх волі призначив з'їзд всього королівства, який мав відбутися у Сандомірі. Тут було прийнято рішення вислати до Чехії послы, які мали вести переговори про чеський трон на користь молодого королевича Владислава. Для цього були призначені Павло Балічкій і Мартін Врочімовській. Посольство зазначало, що король Казимир ще за життя короля Їржі вів переговори про мир з ним і Папою; був завжди в приятельських відносинах із чеською стороною, тому просять сторони і стани, щоб хоча б вислухали їх і не поспішали обирати короля. Якщо стани кимось заангажовані або їм погрожують, нехай не бояться це повідомити. Казимир готовий захистити Чехію і чеський народ. Послы зазначили, що якщо обидва королівства Польське і Чеське об'єднаються, то Казимир гарантує вигнання всіх ворогів із Чехії та звільнення з угорського полону князя Вікторіна [23, 45-46; 32, 184-186].

Послы прибули до Праги 26 квітня, саме після завершення переговорів на Святоїржському з'їзді. Вже 27 квітня посольство передало свої прохання з'їзду і в той же день отримало відповідь. Стани прихильно поставилися до польської сторони, але у зв'язку з тим, що з'їзд завершився, пояснили, що всі побажання і пропозиції польська сторона зможе висвітлити на з'їзді у Немецьком Броді. Саме туди польська сторона отримала запрошення. Стани повідомили і просили короля Казимира про допомогу у сприянні вільних і чесних виборів [31, 551-552; 33, 307].

Це все, що відомо про кандидатів на чеський престол. Слід зазначити щодо польського кандидата, то немає жодної інформації у період з середини березня до середини квітня про те, що польська сторона висуває свою кандидатуру, також немає повідомлень про те, що, можливо, хтось із Чехії закликав чи посилав послы до Польщі. Король польський сам проявив ініціативу щодо чеського трону. Стани дуже чітко вирішили обрати короля на вільному виборчому з'їзді [23, 45-46].

Після з'їзду Святоїржського більшість панів поїхало до Немецького Броду. Переговори відбувалися переважно в Немецьком Броді, а не як було домовлено в Полні. На початку переговорів угорська сторона була досить поступлива. Головними представниками при переговорах зі сторони угорської були Зденек з Штернберка і Індрих з Ліпе, зі сторони празької Лев з Ружомберка та Альбрехт Костка з Поступіц. Не дивлячись на складність ситуації, Костка навіть після свого переходу до сторони угорської не втратив повагу і довіру у обидвох сторін, а його обрання за головуючого на переговорах було поступкою угорської сторони перед чеськими панами. Учасники з'їзду з'їхалися 30 квітня 1471 р., а наступного дня, 1 травня, розпочався з'їзд [15, 4-5; 27, 26].

На з'їзді було домовлено про перемир'я і про місце призначення виборів короля. Було визначено, що з 6 травня по 24 червня всі сторони мають зберігати перемир'я і саме за цей час обрати короля у Кутній Горі. Дата з'їзду була призначена на

18 травня. Всі сторони підписали рішення [27, 26-27].

Також кожна сторона, що бажала взяти участь у з'їзді, мала відправити до Кутної Гори свою довірену особу. Зі сторони угорської був призначений Ярогнів з прислужників Ружомберських. У Кутній Горі вони мали провести підготування, а також мали бути призначені представники із ради міста. На з'їзді у Немецкем Броді обговорювалися й інші питання, але відомостей про них немає [13, 320-321].

Сторона угорська поїхала з Німецького Броду до Іглави, куди 3 травня з Брна прибув король Матяш (перебував тут аж до 27 червня). Пани сторони празької, а саме князь Індіріх, 4 травня з Кутної Гори повернувся до Праги. Почалися переговори про майбутній з'їзд. В Празі не вірили в успіх з'їзду, тому бо вважали, якщо король Матяш не буде обраний, то сторона угорська з'їзд зірве і почнеться війна. Ситуація склалась дуже важка. До виборчого з'їзду залишилось декілька днів, а сторона народна все ще не мала стовідсотково визначеного кандидата. Шанси залишались як у Матяша, Альбрехта, так і у польського кандидата Владислава. Альбрехт вважав, що його шанси поліпшились. Празька рада просила його допомогти військом під час виборів у Кутній Горі. Альбрехт обіцяв допомогти і залишатись у Празі [23, 47].

Перебуваючи у Празі, Альбрехт переконав декількох панів стати на його бік, і наперед зазначимо, що за нього проголосувало 14 панів. Цей запис, коли почалися заворушення, був спалений.

Але народ німецького короля не хотів. По всій Празі почалися демонстрації. Були висунуті памфлети про нього з промовами, що він зрадник і т.д. Тут озвалася важлива нова сторінка народного погляду, а саме „Народ хоче миру!” Пани до Альбрехта не ставилися вороже, саме тому народ звинувачував і їх. На думку народу вплинув і випадок, який не був виною Альбрехта, але негативно відзначився на його кандидатурі [23, 48].

Альбрехт своє військо розмістив біля міста Колін. Декілька його військових поїхали подивитись у місто Каньк на гірничу справу. Один з них за невідомих обставин загинув. Військові вбили 20 шахтарів і спалили шахту. Ця ситуація була не на користь Альбрехта, але він шукав і надалі підтримки у королеви Йоганни. Вона йому відповіла 18 травня, що залишається нейтральною на виборах [35, 183].

Крім Альбрехта, до виборів готувалася і сторона угорська. Угорські пани дуже дбали про репутацію Матяша і йшли на поступки. Найкраще це проявилось у „Зверненні до пражан та чехів”, яке в той час видав противник Їржі єпископ Рудольф Вратіславській. Про його зацікавленість свідчить зміст цього „звернення”. Єпископ розпочав з віри, проповідував християнську мораль, згадував Христа, св.Петра, далі перейшов на критику Їржі, згадував про колишню славу Чехії, і, зокрема, міста Праги. Говорив про те, що саме із-за Їржі Папа покарав Чехію, із-за Їржі загинуло багато людей.

Саме тому легат радить обрати королем Матяша, який встановить мир і спокій у Чехії. Матяшу належить частина Чехії, Моравії, обидві Лужице, Сілезія, а також вся Угорщина. Це б дало гарну нагоду об'єднати всю Чехію [27, 27-28].

Таким чином угорська сторона намагалася привернути увагу та прихильників на бік Матяша.

Маємо і повідомлення, що в Чехії проводились агітації і проти Матяша. Також зазначимо, що декотрі угорські магнати не були задоволені Матяшем, тому послали послів до Чехії, де просили не проголошувати Матяша королем. Ця інформація вплинула на те, що пізніше у своєму маніфесті проти імператора Фрідріха 1471 р. Матяш зазначав, що угорська зрада призвела до того, що чехи висунули кандидатом не його, а Владислава, і що ще до з'їзду у Кутній Горі він вже був обраний королем на Святоїржському з'їзді. Слід зазначити, що лише повідомленням угорська сторона навряд чи могла вплинути на хід таких важливих рішень. Також обрання короля на Святоїржському з'їзді теж малоймовірно [23, 50-52].

Наближалось 18 травня, на коли був призначений з'їзд у Кутній Горі. Напруга посилювалася по всій країні. По-різному вели себе і сторони. Всі збиралися на з'їзд „на вибори короля” [25, 41].

Перед самим початком з'їзду сторони кандидатів шукали можливість залучити кожний на свій бік Індіріха, який, зазначимо, віддав свої симпатії стороні празькій. Король Матяш мав у своєму розпорядженні князя Вікторина, який виступив на його боці. Вікторин був улюбленим сином Їржі. Він мав переманити Індіріха на сторону Матяша. Вікторин домовлявся з братом про зустріч для переговорів. Індіріх послав до нього своїх представників, яким Вікторин виразив недовіру. Все ж вдалося домовитись і 21 травня 1471 р. Вікторин прибув до свого брата Індіріха у Подебради. Саме тут перебував Індіріх у період з'їзду Кутногорського. Вікторин вів переговори на користь Матяша і висував пропозицію Індіріху. Нам відомо, що Індіріх відмовився їхати до короля Матяша і зупинився на домовленостях із воеводою Альбрехтом. Саме так писав Індіріх воеводі Альбрехту 21 травня 1471 р. Сам Індіріх на Кутногорському з'їзді не був, а маючи своїх представників, спостерігав за перебігом із Подебрад [23, 52-53].

Перед з'їздом переговори з Індіріхом вело і посольство польське, яке з'являється вперше і агітує за кандидата Владислава. Від особи Владислава виступав єдиний посол польський Добеслав з Курозек, званий Лубелчік. Слід зазначити, що хроніст Ян Длугош і історик Томек вважають, що польських послів було троє [33, 307].

Факт, що допомагав Лубелчіку при переговорах пан Тібор Товачовській з Цімбурка. Пани Лубелчік і Товачовській напередодні з'їзду зустрілися з князем Індіріхом, щоб залучитись його підтримкою та зазначили, що на допомогу своєму сину Казимир пошле 4-5 тис. вершників, виплатить усі борги перед угорцями, а в Чехії всі порядки залишать по-старому. Князю Індіріху обіцяли посаду

головного радника при королі. На деякі речі Індіріх дав згоду. Посольство польське, враховуючи кандидатуру Альбрехта, хотіло провести переговори і з ним, але вже не було часу, починався з'їзд у Кутній Горі [27, 29].

Викладений матеріал дозволяє зробити такі висновки. Після смерті короля Їржі з Подебрад постало питання про вибори нового короля. Інтерес до корони Чеського королівства виявили провідні правителі Центральної Європи, а саме Матяш Корвін - король Угорський, Альбрехт - воєвода Саксонський, Казимир IV - король Польський та його син Владислав II Ягеллон. Станом на 1471 р. у Чеському королівстві внутрішньополітична ситуація була складна і напружена. Чеське дворянство бажало вільних виборів нового короля, який був би найбільш вигідний і зумів би забезпечити їхні інтереси та підтвердити привілеї і свободи. Зазначимо, що

єдності серед чеських панів щодо кандидата на престол не було. Частина підтримала кандидатуру Матяша Корвіна, частина - воєводу Альбрехта, а інші віддали перевагу Казимиру та Владиславу. Відомо, що станом на 27 березня 1471 представники народної сторони не висунули жодного кандидата. Щодо угорської сторони, то як свідчать повідомлення, вони не вважали польську кандидатуру конкурентноспроможною. Ще один важливий факт, те, що станом на травень 1471 р. чеська сторона не була визначена, щодо особи вибору польського кандидата, не знала, чи це буде Казимир, чи Владислав. Суперечності виникали навіть при обговоренні питання щодо міста проведення виборів нового короля. Після умиротворюючих з'їздів у містах Кадані, Празі (Святоїрський з'їзд) та Немецкем Броді всі сторони зуміли дійти згоди і призначили виборчий з'їзд на 18 травня 1471 р. у місті Кутна Гора.

1. Всемирная история. - М., 1957. - Т. III.
2. История Венгрии / Под ред. В. П. Шушарина, Р. А. Авербух, Т. М. Исламов, Ю. А. Писарев, М. М. Смирин. - М., 1956. - Т. I.
3. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.): Курс лекцій: Навч. посібник / За ред. проф. В. І. Ярового. - К., 2001.
4. История Польши / Под ред. В. Д. Королюка, И. С. Миллера, П. Н. Третьякова. - М., 1954. - Т. I.
5. Історія Центрально-Східної Європи: Посібник для студентів історичних гуманітарних факультетів університетів / За ред. Л. Зашкільняка. - Львів, 2001.
6. История Чехословакии / Под ред. Г. Э. Санчука, П. Н. Третьякова. - М., 1956. - Т. I.
7. Ліхтей І. Проект "Договору про встановлення миру в християнському світі" гуситського короля Їржі з Подебрад / Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. - Ужгород, 1999. - Вип.4. - С. 87-97.
8. Поп И. Ягеллонское интермеццо // Краткая история Чехословакии. С древнейших времён до наших дней. - М., 1988. - С. 90 - 96.
9. Bohatová M. Hölztes einblattmit der Klauadianscen landkarte Böhmens // Gutenbergh jhrbuch, 1975.
10. Čornej P. Prameny dějin českých // Staré letopisy české. - Nova řada 2. - Praha, 2003.
11. Jan Laštowice z Plzně panu Zdeňkowi ze Šternberka, že Loket obehnán od knížete Saského, že Kořanský ukazuje se nepowolným, že potrebi jest brzkého příjezdu krále Matiašowa. W Plzni, 2 Apr. 1471 // Palacký F. (Edice pramenů (dalí ed.)) Psaní rozličných osob 1471 - 1490. - Archiv český 5 (dalí AČ). - Praha 1862. - S. 316-317.
12. Jan z Rosenberka purkrabi swému na Krumlowě že sjezd w Nemeckém Brodě odložen za týden, a že naň on Jihlawě čeká. W Jihlawě, 25 Apr. 1471 // Palacký F. (ed.) Psaní rozličných osob 1471 - 1490. - AČ 5. - Praha 1862. - S. 320.
13. Jan z Rosenberka: zpráva o námluvách, které se stalý w Nemeckém Brodě, o příměří mezi stranami vzawřeném. W Nemeckém Brodě, 2 Mai 1471 // Palacký F. (ed.) Psaní rozličných osob 1471 - 1490. - AČ 5. - Praha 1862. - S. 320-321.
14. Jan ze Šwamberka, mistr Strakonický, panu Janowi z Rosenberka: že mnozí s obojí strany žádají společného sjezdu o stawení záhub a jednáni obecného dobrého. Na Strakvnicích, 8 Apr. 1471 // Palacký F. (ed.) Psaní rozličných osob 1471 - 1490. - AČ 5. - Praha 1862. - S. 318.
15. Kapaviková M. - Vaněk L. (ed.) Volba Vladislava Jagellonského českým králem. Edice pamětního zápisu v kutnohorské knize sentenci z roku 1471. - Kutna Hora (okresní archiv), 1972.
16. Kavalír M. Několik poznámek o tzv. Klaudyánově mapě Čech z r. 1518 a význam starých map jako historického pramene // Historická geografie 24. - Praha, 1985.
17. Kuchař K. Mapy českých zemí do poloviny 18 století. - Praha, 1959.
18. Macek J. Histoire de la Boheme, das origines á 1918. - Paris, 1984.
19. Macek J. Jagellonský věk v českých zemích (1471 - 1526). - Praha, 1992. - Díl I.
20. Macek J. O listinách, listech a kanceláři Vladislava Jagellonského (1471 - 1490) // Sborník archivních prací. - Praha, 1952. - Ročník 2. - Číslo 1.
21. Macek J. Tři ženy krále Vladislava. - Praha, 1991.
22. Nehring K. Matthias Corvinus, kaiser Fridrich III. und das Reich. Zum hunyadisch - habsburgischen Gegensatz im Donauraum (Südosteuropa ische Arbeiten 75). - München, 1975.

23. Nejedlý Z. Volba krále Vladislava II. z r. 1471 // Český časopis historický 11 (další ČCH). – Praha, 1905. – S. 38 – 54, 160 – 173.
24. O hranice a meze uherské // Kalousek J. (ed.) Sněmy moravské z let 1515-1527. – AČ 11. – Praha 1892. – S. 350 – 351.
25. Oldřich Roubík purkrabí Krumlovskému: o holdech a volbe nového krále. Na Hluboké. 1471, 21. Mai // Emler J. (ed.) Dopisy z roku 1471-1490. – AČ 8. – Praha, 1888. – S. 41.
26. Otto J. Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí. – Bratislava, 2006.
27. Palacký F. Děje národu českého v Čechách a na Moravě. – Praha, 1930. – Díl V.
28. Palacký F. (ed.) Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527. – Praha, 1829.
29. Petráň J. Pohyb poddaného obyvatelstva a jeho osobní právní vztahy v Čechách v době pobělohorské // ČCH 5. – Praha, 1957.
30. Politische Correspondenz Breslaus im zeitalter Georgs von Podebrad / J. Max. – Breslau, 1873.
31. Przewdziecki A. Jan Długosz, Historiae Polonicae XII, V. – Kraków, 1877.
32. Rezek A. Dodatek ku jednání Čechů s králem polským Kazimírem 1471 // Sborník Histor. II. – Praha, 1884. – S.184-186.
33. Roučka T. Výzdoba Klaudyánovy mapy Čech a její obsah // Kartografický přehled 12. – Praha, 1960.
34. Tomek V. Dějepis města Prahy VII. – Praha, 1886.
35. Veselský P. O sněmu Kutnohorském po smrti krále Jiřího // Časopis českého muzea 2. – Praha, 1847. – S. 186 – 195.
36. Veselský P. Staré paměti Kutnohorské. – Kutna Hora, 1890.
37. Zdeněk ze Šternberka panu Janowi z Rosenberka: že krále Matiášowa wůle jest, aby pani jeli ke sjezdu do Nemeckého Brodu. Na Polné, 9 Apr. 1471 // Palacký F. (ed.) Psaní rozličných osob 1471 – 1490. – AČ 5. – Praha 1862. – S. 318-319.

SUMMARY

THE INCREASE OF INTERNAL CONFLICTS IN THE CZECH KINGDOM AFTER THE DEATH OF JIRZHY OF PODEBRAD

Andrusyak Y. (Uzhhorod)

The Czech Kingdom in the period of the Jahellons ruling (1471-1526) is traditionally referred to the history of the Middle Ages. The question of the new king's election arose after the death of Jirzhy of Podebrad. The main rulers of the Central Europe such as Matyash Korvin, the Hungarian king, Albrecht, the Saxon warrior, Kazymyr IV, the Polish king and his son Vladyslav II Jahellon expressed their interest in the ruling of the Czech Kingdom. In 1471 the Czech Kingdom was in a complicated and tense condition of the domestic policy. The Czech nobles wished to have free elections of the new king who would be more practical and could provide their interest and confirm their privileges.

After the peacemaking congresses which were held in the countries of Cadan, Prague and the German Brod the all sides managed to reach an agreement and appointed the electoral congress in May 18, 1471, in the town of Kutna Hora.

ЖИЛІНСЬКИЙ СИНОД: КОНСТИТУЮВАННЯ ВІРОСПОВІДНИХ ЗАСАД ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЄВАНГЕЛІСТСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Товтин Я. І. (Ужгород)

Важливою проблемою при дослідженні суспільно-політичного життя словацьких земель XVI – початку XVII ст. є проблема поширення реформаційних ідей та нових релігійних течій. Через призму релігійних відносин можна дати характеристику суспільно – політичного життя, економічних процесів, етнічної картини, тощо.

Загалом, проблема поширення реформації є досить актуальною серед сучасних словацьких дослідників. Дана проблема знайшла своє відображення у працях істориків Д.Веселого [5,6], Д. Ондрейовича [15], П. Угорської [9], Є. Ткачікової [18]

та І.Мрви [13]. Зокрема Д. Веселий в окремому розділі своєї праці дав досить детальну характеристику тих процесів та подій, які відбулися у релігійному житті словацьких земель протягом XVI ст. Д. Ондрейович досліджує вплив євангелістської церкви на релігійне життя Словаччини. Є. Ткачікова та І. Мрва присвятили свої дослідження Жилінському синоду, який відбувся у 1610 р.

Серед західноєвропейських дослідників окрему увагу даній проблемі приділили Ф. Дворнік [2] та П. Вандич [1], які в загальному контексті розгляду історії Центральної та Східної Європи аналізують і